

Текстотвірна функція повтору синтаксичних одиниць у сучасному французькому художньому прозовому тексті: лінгвосинергетичний аспект

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Повтор, принцип якого закладається в основу текстотворення, є структурним і позиційним явищем, головним мовним засобом породження мовлення, причинами і наслідком якого визнаються системність мови, закони економії мовленнєвих засобів та асиметрія мовного знака [1: 13-15]. Синтаксичний повтор є основою численних стилістичних фігур і ефективних авторських прийомів, таких як анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, паралелізм, градація у художньому прозовому тексті, тому він залишається у полі уваги дослідників стилістики художнього тексту.

Дослідження повтору і чергування синтаксичних структур є характерною відзнакою саме лінгвістики тексту, а не тільки синтаксису речення, тому що наявність повторів у тексті є невідворотною через обмежену кількість мовних елементів [2: 101-139]. Таким чином, повторюваність синтаксичних одиниць у тексті неминуча і є проявом засобу економії і когнітивної асиміляції у мові. Повтор як форми, так і змісту, є текстотвірною і структуротвірною універсаліями, оскільки зустрічається на всіх текстових рівнях, ізоморфних мовним щаблям: від фонем до конструкцій і фрагментів текстів та пов'язаний з поняттям симетрії / асиметрії [3: 15].

Через системний принцип повторюваності, у тексті спостерігаються як структурно повторювані синтаксичні ланцюги речень, так і унікальні синтаксичні структури, які вживаються у конкретному тексті один раз. Виявлення повторюваних і унікальних синтаксичних ланцюгів у текстах різних авторів уможливорює визначення загальномовних закономірностей побудови і структурування художнього прозового тексту у лінгвосинергетичному аспекті. Саме принцип повторюваності породжує закономірності періодичності синтаксичних структур, зокрема предикативної пари підмет + присудок з одного боку як найпростішого речення, з іншого боку як гнучкої структури, що здатна мати різноманітні синтаксичні прирощення і припускати трансформації. Чергування і повторюваність синтаксичної схеми простих речень у діалогах та наддовгих реченнях, притаманних сучасній французькій художній прозі, створює ритміко-синтаксичний малюнок цілого тексту. В основі структурної організації тексту міститься принцип повторюваності його одиниць. Цей принцип бере також участь у формуванні мірно-ритмічного шабля тексту.

Феномен синтаксичного повтору може досліджуватися на кількох рівнях, які у мовно-розумовій діяльності є концептуальними складниками багаторівневої ментальної мережевої структури метамовного концепту повтору:

Принцип повторюваності синтаксичних одиниць генерує ритміку художнього прозового тексту. У ритмічній зміні абзаців, довжини речень, повторів синтаксичних структур художнього прозового тексту особливим чином, порівняно з поетичним та нехудожнім текстом, закарбовується специфічне членування авторської думки і регулюється композиція цілого тексту.

1. Повтор синтаксичних структур у сучасному французькому художньому прозовому тексті може проявлятися як у межах речення, так і в межах надфразної єдності, смислового уривку, абзацу, структурного підрозділу, зрештою, цілого тексту.

2. За позиційним критерієм повтор синтаксичних структур у тексті може здійснюватися контактено, інакше кажучи, у лінійній розгортці, чи то горизонтальному плані, та дистанційно (вертикальний план); дистанційний повтор концептуально перетинається з поняттям “чергування”.

3. Повтор може бути повним, інакше кажучи, абсолютним (не тільки синтаксичної структури, а й відповідного лексичного наповнення) і частковим (з різними семантичними імплікаціями).

Різномірні повтори у художньому прозовому тексті є формантами своєрідного смислового “пульса”. Для когнітивного процесу смислотворення у художньому прозовому тексті не тільки сам факт і вид повтору відіграють роль, а й кількісний потенціал повторюваних елементів. У будь-якому тексті найчастотнішим контактним або дистанційним повтором є конструкція підмет + присудок у розповідних реченнях.

Отже, синтаксична динаміка темпоритму художньої прози в основному організовується повтором таких синтаксичних текстових одиниць, як словосполучення, речення, абзац, серед яких ключовим елементом є речення, оскільки в самому реченні закладається ритм актуального членування.

У когнітивному вимірі процесу текстотворення повтор є безсумнівно метамовним концептом, оскільки усвідомлення повтору здійснюється на зіставленні подібне / відмінне; крім того, явище повтору є одним із критеріїв текстуальності, засобом структурування тексту, і без нього текстотворення не є можливим. Повтори ключових опорних словосполучень у французькому художньому прозовому тексті у вертикальному плані розгортання тексту показують авторські когнітивні доміанти і формують цільність і зв'язність тексту.

Вміщення універсального принципу повтору у поняття фрактальності дозволяє стверджувати про системний лінгвосинергетичний принцип організації повторів у художньому прозовому тексті. Повтори різних елементів синтаксичної системи французького художнього тексту комплексно впливають на сприйняття композиції цілого тексту.

Література

1. Векшин Г. В. Фоностилистика текста: звуковой повтор в перспективе смыслообразования : диссертация ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Г. В. Векшин, РУДН. – Москва, 2006. – 507 с.

2. Лотман Ю.М. Структура художественного текста // Лотман Ю.М. Об искусстве. – СПб.: «Искусство – СПб», 1998. – С. 14– 285.

3. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс : автореф. дисс. докт. филол. Наук: спец. 10.02.19 «Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика» / Г. Г. Москальчук. – Барнаул, 1999 – 44 с.